

Р Е Ц Е Н З И Я

относно: конкурс за доцент по
3.6 право (наказателно право)
обявен от СУ „Св.Климент Охридски“
ДВ, бр.20 от 2015 г.

кандидат: гл.ас. Ралица Янкова Илкова,
доктор по право

рецензент: проф. Лазар Георгиев Груев
доктор по право

Единствен кандидат в конкурса за доцент по наказателно право в Юридическия факултет на СУ „Св. Климент Охридски“ е гл.ас. Ралица Янкова Илкова, доктор по право.

Кандидатът познавам лично от много години и също от нейните трудове, вкл. от коректно посочените в справка съвместни публикации¹.

Като цяло досегашният трудов стаж на кандидата е свързан с Юридическия факултет на Софийския университет. Само непосредствено след дипломирането си Ралица Илкова работи около шест месеца като експерт в дирекция „Правна“ на Комисията за регулиране на съобщенията, след което – от

---

¹ Учебно помагало в два тома „Казуси по наказателно право“ - обща и особена част, три издания - 2005, 2007 и 2013 г., както и „Ръководство за решаване на наказателноправни казуси“ - 2014 г.

03.02.2003 г. - и понастоящем - тя е преподавател по наказателно право - асистент и главен асистент - в ЮФ на СУ „Св. Климент Охридски“.

Ралица Илкова е утвърден специалист в областта на наказателното право, задълбочен изследовател с познания, които въпреки младостта ѝ са респектиращи. Тя е известна на правната общност и неслучайно бива привличана като експерт при подготовката на редица важни нормативни актове - както от Народното събрание, така и от Министерството на правосъдието. Тук - за илюстрация - ще спомена само някои: участие в работни групи към МП за изготвяне на проекти на ЗИДЗАНН; на нов Наказателен кодекс; на проект на Кодекс на административните нарушения и наказания и др. „Участие“ при Ралица Илкова означава активно съдействие за постигането на определена цел. Тя винаги - и то по достоен начин - е в състояние да формулира своето виждане, да посочи аргументите си за него и да го отстоява, вземайки предвид позицията и на останалите, коректно спореща с тях. Тази част от дейността ѝ трябва непременно да се отчете по достойнство, защото едно от призванията на всеки истински университетски преподавател е и активното участие в нормотворческата дейност. Доброто законодателство - по определение - винаги е резултат от взаимодействието и съчетанието на задълбочеността на доктринерния поглед с опита и практическата нужда при правоприлагането. При Ралица Илкова това съчетание е налице. Вече близо десет години тя е и

адвокат към Софийската адвокатска колегия, което по несъмнен начин допринася за определено практическата насоченост и полезност на научните ѝ съчинения.

Впечатляваща е дейността на кандидата и при участието ѝ в научни конференции и семинари. В две направления – както по отношение разнообразието на тематиката, така и във връзка с авторитета на организаторите им и преследваната с тези форуми цел. Сред организаторите, поканили Ралица Илкова за лектор (обучител) са Висшия съдебен съвет, Националният институт на правосъдието, Центъра за обучение на адвокати „Кръстю Цончев“, Transparency International Bulgaria, института „Отворено общество“ и редица други. Темите са както от областта на наказателното право, така и свързани с административно-наказателната проблематика. Това предполага добро и комплексно базисно познание в тези области и същевременно задълбочено навлизане в конкретните въпроси, още повече предвид нивото на участниците в отделните прояви – действащи съдии, прокурори, български и чуждестранни научни работници.

Ралица Илкова е добър и обичан преподавател. Вече повече от дванадесет години тя води семинарни занятия на студенти по специалността „право“ в ЮФ на СУ „Св. Климент Охридски“, както и отделни лекции, предимно в областите на приоритетните ѝ научни интереси. За определени периоди е преподавала и в ЮЗУ „Неофит Рилски“ и НБУ. Съчетанието между добрата

теоретична подготовка и практическия опит, вкл. при подготовката на проекти за нормативни актове, води до отлични резултати за студентите ѝ, което неизменно се потвърждаваше на семинарните и държавните изпити през изминалите години. Принципът, от който тя се ръководи в преподавателската си работа е, че преди да изискваш, трябва да дадеш, да насочиш, да увлечеш след себе си студентите. Характерно за нейните занятия е и определено практическата им насоченост, решаването на казуси от студентите в „близки до реалните“ условия, с което (поне частично) се преодолява присъща на обучението ни по право слабост, а именно – недостатъчната практическа ориентираност. Ралица Илкова активно съдействаше и беше един от „моторите“ при организацията и особено при провеждането на заключителните научни сесии на кръжока по наказателно право, с което – напълно заслужено – печелеше благодарността и признанието на студентите.

Особено впечатляваща е цялостната научна продукция на кандидата и въпреки ограничаването на рецензията до произведенията, самостоятелно дело на автора, публикувани след защитата на докторска дисертация, считам определено, че на този въпрос следва да се обърне подобаващо внимание, още повече, че сме в процедура за заемане на академична длъжност, предполагаща широта и задълбоченост на научните търсения и резултати на кандидата, а какъв по-добър атестат за това от (макар и кратък) преглед

на публикуваните съчинения. Към момента тя има публикувани: три монографии - „Процесът по ЗАНН“ (в съавторство), „Престъпления против съобщенията“ (преработен вариант на дисертационния ѝ труд) и „Реабилитацията по българското наказателно право“, с която участва в настоящия конкурс; съставител е на четири сборника със съдебна практика (някои в съавторство); съавтор е на учебни помагала; има публикувани общо 26 студии и статии; както и 11 научно-практически разработки; всичките подробно посочени и коректно отразени в приложена към документацията по конкурса справка. Сам по себе си обемът (броя) на научните публикации не може да бъде измерител (критерий) при оценката на техния автор. В конкретния случай обаче трябва да бъде изрично подчертано, че този обем, съчетан с разностранността на тематиката, задълбочеността на изследванията и навременността при издаването им правят цялостното научно творчество на кандидата Ралица Илкова сигурно доказателство за пригодността ѝ да заеме научната длъжност „доцент“. Ето и някои примери за това. Богатата палитра от заглавия показва, че авторът има научни интереси, търси, намира и разработва значими теми както от общата част на НК (реабилитацията, чл. 78а НК, отнемане в полза на държавата на предмета на общественотоопасното деяние и др.), така и конкретни въпроси, свързани с особената част на закона (системата на корупционните престъпления, престъпленията по транспорта, против съобщенията и

редица други). Важно е да се подчертае също така, че част от разработките са в областта на административно-наказателната отговорност и наказателния процес. Това говори само за едно – широкия поглед на автора, куража му да се заеме със значими за правоприлагането проблеми, правейки опит (при това – успешен) за задълбоченото им теоретично изследване е характеристика, която е задължителна при твърдението за качествата на един университетски преподавател. Това именно доказва Ралица Илкова предоставяйки при публикацията им научните си съчинение на строгия, но винаги точен и справедлив обществен поглед и преценка.

В настоящия конкурс за доцент по наказателно право в ЮФ на СУ „Св. Климент Охридски“ кандидатът Ралица Илкова участва с четири свои съчинения: монографията Реабилитацията по българското наказателно право, С., СИБИ, 2015 г.; статиите Добри практики при уредбата на реабилитацията, в: Европейски перспективи за развитие на наказателното законодателство, С., 2014, №1 и За понятието „осъждане“ по чл. 85 НК и приложното поле на реабилитацията, Правна мисъл, 2014 г., №3; както и с научно-практическата разработка Противоположност на организираната престъпност, издание на прокуратурата на Република България, С., 2012 г.

Монографичният труд „Реабилитацията по българското наказателно право“ е самостоятелно и цялостно научно изследване на подчертано актуален

институт на наказателното право с изключително важно обществено значение.

Съчинението е в обем от 294 страници и се състои - почти традиционно - от увод; три глави, подразделени на раздели; заключение и библиография. Структурата е логична и напълно в съответствие с поставените от автора цели на изследването.

Първата глава е озаглавена „Правна същност на реабилитацията по българското наказателно право“; втората - „Реабилитация по право“ и третата - „Реабилитация по съдебен ред“. В заключението са синтезирани основните изводи, до които авторът достига и съответно са формулирани предложенията *de lege ferenda*.

Считам за ненужно и направо излишно да преразказвам - дори и накратко - съдържанието на книгата, доколкото тя е на разположение на всеки заинтересован, а и добросъвестно е представена в приложената към документацията на конкурса нарочна авторска справка. Трябва обаче да отбележа едно обстоятелство, което считам за важно в коментираният тук посока. Методически правилно Ралица Илкова следва почти еднотипна логика в „строежа“ на отделните глави (особено втора и трета), а именно: преглед на развитието на съответния институт; анализ на правната му същност и видове; сравнително-правно съпоставяне с изследваните общо 22 чужди законодателства. Този подход облекчава и улеснява в голяма степен читателя, прави работата да се чете

спокойно, без излишно отклоняване от основната нишка на изложение и следва да се оцени по достойнство.

Хабилитационният труд има редица достойнства, в смисъл на приноси моменти, но нека ми бъде позволено да се спра само на някои от тях, които считам за особено важни.

На първо място това е куражът на автора да се захване с трудна, относително слабо разработена тема, която същевременно засяга един от важните, класически, традиционни и сякаш „недосегаеми“ (в смисъл на неподлежащи на обсъждане) институти на наказателното право. Да го направи със самочувствие, без разбира се да прехвърля границата, при това по начин, който, макар и да съдържа задълбочен научен анализ, се възприема леко от читателя, което – без съмнение – е един от залозите за успех на всяко съчинение. От такова съчинение наказателноправната ни наука и практика имаха нужда и то точно сега – когато (за пореден път) в обществото се дискутира (с аргументи „за“ и „против“) необходимостта от приемането на нов Наказателен кодекс. В този смисъл, макар и „вечна“, темата за реабилитацията е особено актуална днес, още повече, че разработката ѝ от Ралица Илкова, основавайки се на миналото, определено е насочена (центрирана) към бъдещето. Това е несъмнен принос сам по себе си и заслужава дебело да бъде подчертан.

Тук е мястото да се посочи още едно от принципните общи достойнствата на този труд. Темата е разработена комплексно в следните два аспекта. Първо, анализът на института на реабилитацията е задълбочен, като се базира и на исторически формиралата се традиция в законодателната му уредба; на сравнително-правния поглед и разбира се - на коментара на действащата уредба в НК; и второ - предложенията за промяна са цялостно оформени, завършени и - въпреки че е възможно да породят дискусия - дават добра база за размисъл, предлагат решение, което е защитено убедително от неговия автор.

Този кураж, за който говорих по-горе, може да бъде видян и при формулирането на отделни тези на автора с подчертан приносен характер. Например - при анализа на правната същност на реабилитацията и - произтичащото от това формулиране на понятието за този институт; настояването изрично да се посочи кръга от лица, които се третират като осъждани; предложението за отпадане на непълната реабилитация; обосноваването на необходимостта в закона да бъдат уредени условията за освобождаване от последиците от осъждането при съвкупност от престъпления; идеята за реформиране на реабилитацията по съдебен ред по подобие на този на „снемане на съдимостта“ и редица други.

Без съмнение един от основните научни и научно-приложни приноси на реабилитационния труд са

формулираните от автора предложения de lege ferenda. Те са логично продължение и естествен завършек на добросъвестния анализ на института, отразяват в концентриран вид вижданията на автора за бъдещето на института и като цяло следва да се оценят високо. Повтарям, възможно е в тях да се съзира и дискуссионен потенциал, но убеден съм, това също е достойнство, защото само така – в дискусия, базираща се на ясна позиция от едната страна, ще е възможно да се намери най-адекватното, съобразено със съвременните условия решение, което е задача на всяко научно съчинение. Ралица Илкова е „решила“ тази задача успешно.

Нека тук ми бъде позволено – макар и накратко – да посоча основните приноси моменти и в статиите, с които авторът участва в настоящия конкурс. Две от тях – „Добри практики при уредбата на реабилитацията“² и „За понятието „осъждане“ по чл. 85 НК и приложното поле на реабилитацията“³ – са свързани с темата на реабилитационния труд, като се концентрират върху особено важни моменти от цялостното му съдържание. Първата от тях оповестява резултатите от сравнително-правен анализ на законодателствата на 22 държави по темата за реабилитацията като има значение в две посоки – образно казано „къде сме ние“ от една страна и – как да се промени института, за да се доближи до

---

² В: „Европейски перспективи за развитие на наказателното законодателство“, Сборник доклади, изд. на УИ „Св. Климент Охридски“, С., 2014 г., с. 111 - 121.

³ сп. „Правна мисъл“, изд. БАН, година LV, бр. 3/2014 г., с. 42-53.

достиганията на модерните европейски законодателства. Сравнително-правният анализ винаги е полезен, особено – както е в случая – не е самоцелен и изолиран „пълнеж“, а основа за изводи и предложения. Подробният анализ на понятието „осъждане“ по чл. 85 НК има ключово значение за разбирането на института на реабилитацията, доколкото очертава приложното ѝ поле по отношение на възможните субекти.

Тук ще препоръчам на автора, при бъдещите занимания с тази тематика, да опита да доразвие изложението, респективно да задълбочи аргументацията и я „уплътни“ с доводи, защото, известно е, че в литературата има и някои по-различни виждания относно института на „освобождаване от отговорност“, респ. „освобождаване от наказание“; дали въобще е правилно да се говори за освобождаване от наказателна отговорност, когато е извършено престъпление, дали се касае до замяна на този с друг вид отговорност или – до възможна друга реакция на държавата – вместо чрез наказание – чрез други възможни санкционни последици. Това само би дообогатило изложението.

Третата научно-практическа разработка, с която авторът участва в конкурса е озаглавена „Противодействие на организираната престъпност“⁴, като последователно са изяснени компетентността на специализираната прокуратура; понятието и критериите

---

⁴ Учебно помагало, изд. на прокуратурата на РБ, С., 2012 г.

за наличие на организирана престъпна група; съотношението ѝ с други институти, каквито са съучастието, необходимото съучастие, продължаваното престъпление и др.

В края на изложението ще изтъкна още веднъж, че кандидатурата на гл. ас. д-р Ралица Илкова е убедителна и този извод се подкрепя както от достойнствата на представените в конкурса разработки, така и от цялостната педагогическа и научна дейност на кандидата.

Ето защо, като вземам предвид безспорните научни и научно-приложни достойнства и характеристики на представените за участие трудове, които по недвусмислен начин характеризират техния автор като добър, задълбочен, аналитично-провокативен, но прозорлив изследовател със собствен потенциал за развитие, **в заключение**, убедено призовавам уважаемите колеги - членове на научното жури, да вземем решение, с което да препоръчаме на Факултетния съвет на Юридическия факултет на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ да избере гл. ас. Ралица Илкова, доктор по право, за доцент по наказателно право в обявения в ДВ, бр.20 от 2015 г. конкурс, за което аз убедено ще гласувам.

19.06.2015 г.

РЕЦЕНЗЕНТ: